

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Zofii Roguskiej

„Związanie organów administracji aktami prawa miękkiego UE. Analiza porównawcza na tle rozwiązań niemieckich ze szczególnym uwzględnieniem polityki klimatycznej UE”,
Warszawa 2023.

1. Zgodnie z uchwałą Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 28 listopada 2022 r. przedkładałam recenzję rozprawy doktorskiej mgr Zofii Roguskiej pod tytułem „Związanie organów administracji aktami prawa miękkiego UE. Analiza porównawcza na tle rozwiązań niemieckich ze szczególnym uwzględnieniem polityki klimatycznej UE”, Warszawa 2023.

2. Rozprawa doktorska mgr Zofii Roguskiej ma odpowiedni tytuł z perspektywy jej zawartości - „Związanie organów administracji aktami prawa miękkiego UE. Analiza porównawcza na tle rozwiązań niemieckich ze szczególnym uwzględnieniem polityki klimatycznej UE”. Co prawda wydaje się, że byłoby bardziej poprawne odwołanie w nim do „krajowych organów administracji publicznej”, skoro wyraźnie eksponuje się to na pierwszej stronie wstępu, lecz mielibyśmy wówczas do czynienia z jeszcze bardziej rozbudowanym tytułem, czego mgr Zofia Roguska chciała prawdopodobnie uniknąć (s. 8). W każdym razie mówiąc o organach administracji trzeba domyślnie mieć na względzie, że muszą one być „krajowe” i „publiczne”. Z drugiej strony zdanie drugie tytułu słusznie podkreśla zawężenie obszaru badawczego do „Analizy porównawczej na tle rozwiązań niemieckich ze szczególnym uwzględnieniem polityki klimatycznej UE”, ze względu na zbyt szeroki jego zakres wynikający ze zdania pierwszego tytułu, który musiał przecież tylko generalnie wskazywać na „Związanie organów administracji aktami prawa miękkiego UE”. Z punktu widzenia układu wewnętrznego rozprawa doktorska mgr Zofii Roguskiej obejmuje: trzy rozdziały, wstęp, wnioski końcowe, bibliografię (literatura przedmiotu, akty normatywne, orzecznictwo sądów międzynarodowych i unijnych, orzecznictwo sądów polskich, orzecznictwo sądów niemieckich, akty *soft law*

międzynarodowego, akty *soft law* unijnego, akty *soft law* krajowego, konkluzje unijne, źródła internetowe, artykuły prasowe, pozostałe), streszczenie w języku angielskim. W tym układzie dziwi oczywiście brak wyodrębnionego klasycznego zakończenia, którego rolę spełniają do pewnego stopnia wnioski końcowe. Od razu można też dostrzec, że wszystkie rozdziały mają charakter merytoryczny i są bezpośrednio powiązane z tytułem pracy. Ponadto zostały one prawidłowo wyodrębnione i zachowują spójność logiczną. Za każdym razem zostały też wewnętrznie rozbudowane, co uwypukla dodatkowo ich treść merytoryczną. W związku z tym rozdziały obejmują zawsze podrozdziały, natomiast wewnątrz podrozdziałów występują standardowo niższe jednostki redakcyjne. Przy tym warto jeszcze dodać, że każdy rozdział merytoryczny zawiera „wnioski częściowe”, co ułatwia znakomicie lekturę (s. 112, s. 203, s. 272). Zwłaszcza mając teraz na uwadze, że rozprawa doktorska mgr Zofii Roguskiej liczy aż 332 stron, co jest oczywiście dowodem na osiągnięcie więcej niż oczekiwanego standardu objętości. W tym miejscu należy dalej stwierdzić, że prowadzone wówczas rozważania zmierzają do maksymalnego wyczerpania tematu, ale zachowują zarazem wewnętrzną dyscyplinę. Ponieważ prowadzone rozważania są zwykle rozbudowane i bardzo precyzyjne, dzięki czemu należy ich wnioski uznać za racjonalne i przekonujące. Wobec powyższego można ogólnie powiedzieć, że rozprawa doktorska mgr Zofii Roguskiej spełnia kryteria formalne, jakie są od niej tradycyjnie oczekiwane.

3. Temat rozprawy doktorskiej mgr Zofii Roguskiej jest bardzo interesujący, gdyż stanowi on nie tylko kluczowy problem teoretyczny, ale ma jednocześnie znaczenie czysto praktyczne. Zasadniczo pochyla się bowiem nad fundamentalnym zagadnieniem znaczenia unijnego prawa miękkiego w działalności krajowych organów administracji publicznej. Z całą pewnością należy go jeszcze uznać za niezwykle ambitny, ponieważ dotyka równocześnie zagadnienia stanowienia i stosowania prawa, przy uwzględnieniu ogólnej z natury rzeczy koncepcji źródeł prawa, z perspektywy zwłaszcza prawa administracyjnego i prawa unijnego. Tak naprawdę chodzi tutaj o badania podstawowe, które zyskują dodatkowo charakter uniwersalny. Przede wszystkim są istotne dla prawa regulacyjnego, które coraz częściej opiera się na miękkich instrumentach regulacyjnych. W każdym razie podjęty w rozprawie doktorskiej temat nie został dotychczas opracowany kompleksowo w literaturze przedmiotu, dlatego można tym badaniom przypisać kryterium nowości.

4. We wstępie mgr Zofia Roguska wyodrębniła następujący cel rozprawy doktorskiej: „określenie miejsca i roli prawa miękkiego UE w krajowym katalogu źródeł prawa” (s. 12). Na tej podstawie został dalej sformułowany problem badawczy, który „stanowi kwestia stopnia, w

jakim wzrost przyjmowania na poziomie unijnym instrumentów prawa miękkiego wpływa na praktykę funkcjonowania krajowych organów administracji publicznej” (s. 12). W ten sposób ustalony przez mgr Zofię Roguską cel rozprawy doktorskiej, wraz z przypisanym mu obszarem badawczym, został następnie skorelowany z jej trzema głównymi hipotezami badawczymi. „Pierwsza główna hipoteza badawcza zakłada, że korzystanie z aktów prawa miękkiego stanowi utrwaloną praktykę regulacyjną unijnej egzekutywy, która uzupełnia katalog unijnych aktów prawa pochodnego UE” (s. 13). „Druga główna hipoteza badawcza zakłada, że niektóre obszary poddane kompetencji unijnego prawodawcy, jak na przykład przeciwdziałanie zmianom klimatu, ze względu na swoją wieloaspektowość mają szczególnie silną ekspozycję na ryzyko podejmowania aktów prawa miękkiego UE” (s. 13). „Trzecia główna hipoteza badawcza zakłada, że sposób praktycznego zastosowania aktów unijnego *soft law* przez krajowe organy administracji zależy jest od sposobu, w jaki w porządku prawnym danego państwa traktowana jest działalność regulacyjna krajowej egzekutywy, co może prowadzić do związania krajowych organów administracji aktami prawa miękkiego UE” (s. 13). Z tymi trzema głównymi hipotezami badawczymi zostały odpowiednio skorelowane również trzy pomocnicze hipotezy badawcze (s. 13). Niewątpliwie założony cel rozprawy doktorskiej został tutaj osiągnięty, co doprowadziło w ramach procesu badawczego do udowodnienia trzech głównych hipotez badawczych. Z całą pewnością potwierdzają to bardzo rozbudowane wnioski końcowe rozprawy doktorskiej (s. 277-291)

5. W rozprawie doktorskiej mgr Zofii Roguskiej zostały dobrze zastosowane metody badawcze, takie jak: metoda teoretyczno-prawna, metoda formalno-dogmatyczna, metoda prawno-porównawcza, metoda historyczna, metoda socjologiczna i posiłkowo metoda analizy opisowo-analitycznej i pojęciowej (s. 13-14). Podstawowe znaczenie znalazła tutaj oczywiście metoda teoretyczno-prawna, gdyż pozwala „na badanie analizowanego zjawiska regulacyjnego w zakresie teorii prawa *in genere*, teorii prawa administracyjnego, prawa konstytucyjnego, a także socjologii prawa” (s. 13-14). Analogiczny status zyskała jednak też metoda formalno-dogmatyczna, „przy pomocy której analizowano obowiązujące normy prawa pozytywnego na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym” (s. 14). W rezultacie doszło do umiejętnego połączenia badań teoretycznych i praktycznych, gdy zwłaszcza chodzi o „*case study* w toku analizy orzecznictwa sądów krajowych i unijnych” (s. 14). Bardzo umiejętnie towarzyszy temu wykorzystanie zarazem metody prawno-porównawczej, metody historycznej i metody socjologicznej. Gdy chodzi o metodę prawno-porównawczą, to stosowaną ją „do przeprowadzenia w badanym zakresie analizy rozwiązań prawa niemieckiego, a także

stanowiska krajowej doktryny w odniesieniu do przedstawianych zagadnień” (s. 14). Dzięki natomiast metodzie historycznej „możliwe było zaprezentowanie historycznej ewolucji rozwiązań regulacyjnych UE w obszarze ochrony klimatu, jak również uwarunkowań prawnych i politycznych decydujących o katalogu źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce” (s. 14). Zaś metoda socjologiczna pozwoliła na „ustalenie wpływu, jaki akty prawa miękkiego UE wydawane w obszarze polityki klimatycznej mają na praktykę krajowej administracji publicznej” (s. 14).

Ze szczególnym uznaniem wypada odnieść się do zebrania i wykorzystania przez mgr Zofię Roguską szeroko rozumianej bibliografii (s. 292-330). Jeżeli chodzi o wykaz literatury przedmiotu, to obejmuje on: 215 pozycji, w tym 88 pozycji w języku polskim oraz 127 pozycji w języku angielskim i języku niemieckim. Natomiast wykaz aktów normatywnych uwzględnia 74 pozycje, w tym 70 pozycji prawa polskiego i 4 pozycje prawa niemieckiego. Z kolei wykaz orzecznictwa sądów międzynarodowych i unijnych zawiera 49 pozycji. Następnie wykaz orzecznictwa sądów polskich ma 88 pozycji, zaś wykaz orzecznictwa sądów niemieckich liczy 20 pozycji. Wreszcie wykaz aktów *soft law* międzynarodowego tworzy 20 pozycji, podczas gdy wykaz *soft law* unijnego reprezentuje 38 pozycji, a na koniec wykaz *soft law* krajowego uwzględnia 4 pozycje. Ponadto zostało jeszcze uwzględnionych 11 pozycji konkluzji unijnych. Dla porządku wypada również wspomnieć o 18 pozycjach źródeł internetowych, 4 pozycjach artykułów prasowych i 8 „pozostałych” pozycjach. O dobrym warsztacie naukowym świadczy najlepiej sporządzenie aż 796 przypisów, które odzwierciedlają w pełni zebraną bibliografię.

6. Układ rozprawy doktorskiej mgr Zofii Roguskiej został poprawnie ustalony, w tym aspekcie tworzy on spójną i logiczną całość, którą łączy konsekwentnie wyznaczony we wstępie cel oraz sformułowane we wstępie trzy główne hipotezy badawcze i trzy pomocnicze hipotezy badawcze. Przy tym należy jeszcze zauważyć, że pojawia się w zakończeniu dowód na osiągnięcie tego celu oraz potwierdzenie założonych trzech głównych hipotez badawczych i trzech pomocniczych hipotez badawczych. Od razu można również dostrzec, że struktura podziału treści została starannie przemyślana. Równocześnie potwierdza się jej kompletność, przy maksymalnym rozbudowaniu prowadzonych rozważań. Z całą pewnością od rozważań natury ogólnej płynnie przechodzi się tutaj do rozważań natury szczegółowej. Jednak nieco zamieszania wprowadza rozpoczęcie numeracji od wstępu, ponieważ tradycyjnie numerację rozpoczyna rozdział pierwszy.

Zgodnie z typową formułą „1. WSTĘP” zawiera najważniejsze informacje ogólne, które charakteryzują rozprawę doktorską mgr Zofii Roguskiej. W szczególności mamy tutaj do

czynienia z: wprowadzeniem nieodzownych założeń wstępnych rozprawy doktorskiej odnośnie do jej przedmiotu i zastosowanej terminologii; przekonującym uzasadnieniem wyboru tematu rozprawy doktorskiej; oczekiwanym przyjęciem dla potrzeb badań naukowych celu rozprawy doktorskiej, związanego z nim obszaru badawczego oraz przedstawieniem trzech głównych hipotez badawczych i trzech pomocniczych hipotez badawczych; niezbędnym ustaleniem podstaw metodologicznych rozprawy doktorskiej; krótkim omówieniem zawartości poszczególnych rozdziałów merytorycznych rozprawy doktorskiej. Bez wątpienia trzeba prezentację tych informacji ogólnych o rozprawie doktorskiej mgr Zofii Roguskiej uznać za bardzo udaną. Na szczególną aprobatę zasługuje tutaj dostrzeżenie postępującej europeizacji krajowego prawa administracyjnego.

Słusznie mgr Zofia Roguska rozdział „2. PRAWO MIĘKKIE” rozprawy doktorskiej poświęciła rozważaniom o charakterze wprowadzającym nad prawem miękkim (s. 17-114). Prawdłowo zostało tutaj wyodrębnione zjawisko prawa miękkiego, które ukształtowało się na pograniczu nauk prawnych i politycznych, lecz nie ma jeszcze powszechnie akceptowanej definicji. Od strony pozytywnej dokonuje się wówczas interesującego wyróżnienia prawa miękkiego w ramach trzech zaprezentowanych stanowisk: pozytywizmu, konstruktywizmu i racjonalnego instytucjonalizmu. Natomiast od strony negatywnej podkreśla się wtedy bardzo dobrze, że prawo miękkie jest odrębne od prawa niepisanego: prawa zwyczajowego i prawa sędziowskiego. Do czynników wpływających na wykorzystanie prawa miękkiego zalicza się trafnie zarówno okoliczności faktyczne, przykładowo polityczną poprawność czy kwestie wynikające z techniki regulacyjnej, jak i konieczność reakcji na konkretne wyzwania natury prawnej. Dzięki umiejętnemu opisaniu zjawiska stosowania prawa miękkiego na poziomie międzynarodowym, unijnym i krajowym, doszło następnie do wyodrębnienia przypisanych mu charakterystycznych cech, które pozwoliły zaaprobować jego definicję przyjętą w literaturze przedmiotu, „jako regulacji behawioralnych, które stworzone są przez suwerenny podmiot (lub przez jednostki, którym państwo powierzyło wykonywanie swojej władzy), niemające mocy prawnie wiążącej lub których moc prawnie wiążąca odnosi się wyłącznie do sfery stosunków wewnętrznych twórcy regulacji, zaś wpływ na zachowanie jednostek wywierają na drodze pozaprawnej” (s. 112). Trudno nie zgodzić się zatem, że „wykorzystanie aktów unijnego *soft law* stanowi utrwaloną praktykę regulacyjną, za pomocą której organy unijnej egzekutywy zyskują dodatkowy instrument wspierający operacjonalizację prawa europejskiego” (s. 113). Z punktu widzenia organów polskiej administracji publicznej i organów niemieckiej administracji publicznej jest zarazem zasadne twierdzenie, że „w krajowych porządkach prawnych innych państw członkowskich występują instrumenty regulacyjne zbliżone swoim charakterem do

unijnego *soft law*” (s. 114). Jednak zabrakło w tym rozdziale wyjaśnienia dwóch powszechnie używanych terminów: „aktu” i „instrumentu”. Ponadto niejasna jest relacja między nimi, choć wiele wskazuje na to, że termin „instrument” ma tutaj szerszy zakres niż termin „akt” (s. 57).

Mgr Zofia Roguska opisała w rozdziale „3. PRAWO MIĘKKIE UE W OBSZARZE OCHRONY ŚRODOWISKA I KLIMATU” rozprawy doktorskiej uwarunkowania stojące za wyodrębnieniem działań z zakresu ochrony klimatu jako odrębnego zagadnienia w ramach unijnej polityki ochrony środowiska z perspektywy prawa miękkiego UE (s. 115-206). W gruncie rzeczy chodzi o dokonanie tutaj analizy związania krajowych organów administracji publicznej prawem miękkim na charakterystycznym przykładzie. Sam wybór tego przykładu nie został jednak wystarczająco uzasadniony, ponieważ zabrakło tutaj odniesienia do działań z innych jeszcze zakresów występowania prawa miękkiego UE, które mogą przecież być równie charakterystyczne. Z punktu widzenia tytułu rozprawy doktorskiej wydaje się również, że doszło do nadmiernej marginalizacji zagadnienia polityki klimatycznej UE w tym rozdziale, skoro ma ona stanowić kluczowy punkt odniesienia dla rozważań nad jej prawem miękkim (s. 161-194). Z całą mocą trzeba jednak uznać rzetelność prowadzonych wówczas rozważań nad instrumentami regulacyjnymi, które są wykorzystywane w zakresie ochrony klimatu z szerokim uwzględnieniem perspektywy międzynarodowej, jej wpływu na rozwiązania przyjmowane przez UE, a także ich przełożenia na poziom krajowy. Ponadto budzi też szacunek rzetelność analizy rozwiązań prawnych przyjętych przez UE w celu zapewnienia osiągnięcia celów jej polityki klimatycznej. W szczególności należy to odnieść do dwóch aktów prawnych, z których wynikają zobowiązania państwa członkowskiego UE z zakresu ochrony klimatu, a mianowicie: Porozumienia paryskiego stanowiącego doprecyzowanie ramowej konwencji klimatycznej UNFCCC i rozporządzenia *Governance* określającego sposób realizacji przez państwa członkowskie UE celów klimatyczno-energetycznych w perspektywie 2030 r. Oczywiście prowadzą one do logicznego wniosku, że „niektóre obszary poddane do kompetencji unijnego prawodawcy, jak na przykład przeciwdziałanie zmianom klimatu, ze względu na swoją wieloaspektowość mają szczególnie silną ekspozycję na ryzyko przyjmowania aktów prawa miękkiego UE” (s. 205). Dodatkowo jest poprawna konstatacja, że „w przypadku rozwiązań z zakresu polityki klimatycznej UE wzrost wykorzystania miękkich instrumentów regulacyjnych wynika zarówno z kształtu rozwiązań międzynarodowych (tzw. kierunek z góry na dół, ang. *top-down*), jak i inicjatywy samych państw członkowskich (tzw. kierunek z dołu na górę, ang. *bottom-up*)” (s. 206).

W rozdziale „4. PRAKTYCZE I TEORETYCZNE MIEJSCE PRAWA MIĘKKIEGO UE W KRAJOWYM SYSTEMIE ŹRÓDEŁ PRAWA ADMINISTRACYJNEGO” rozprawy

doktorskiej mgr Zofia Roguska zawarła interesującą polemikę z klasycznym spojrzeniem na instrumenty prawa miękkiego UE, które odnoszą się do reakcji, jaką w praktyce i teorii prawa wywołuje wzrost wykorzystania unijnego *soft law* (s. 207-276). Bardzo inspirujące rozważania w pierwszej części rozdziału koncentrują się na praktyce funkcjonowania aktów prawa miękkiego UE z perspektywy działalności krajowych organów administracji publicznej w Polsce i Niemczech, a także orzecznictwa europejskiego, ze szczególnym uwzględnieniem praktycznych problemów wynikłych na tle stosowania kluczowych aktów prawa UE w zakresie ochrony klimatu. W drugiej części rozdziału mamy natomiast do czynienia z ciekawą analizą relewantnych dla stosowania prawa miękkiego UE wypowiedzi przedstawicieli polskiej i niemieckiej doktryny prawa administracyjnego. Niewątpliwie trzeba jeszcze dodać, że wyniki przeprowadzonych tutaj badań wykazują rozbieżności między wskazanymi wyżej państwami zarówno w praktyce, jak i w stanie zaawansowania doktrynalnej debaty na ten temat. Zawsze są one spójne, logiczne i konsekwentne, co świadczy o wysokim poziomie merytorycznym prowadzonych rozważań porównawczych. W konsekwencji można było uznać, że „sposób praktycznego zastosowania aktów prawa miękkiego UE przez krajowe organy administracji [publicznej] zależy jest od sposobu, w jaki w porządku prawnym danego państwa członkowskiego traktowana jest działalność regulacyjna krajowej egzekutywy” (s. 273). Przy tym wolno następnie stwierdzić, iż „nie można równocześnie wykluczyć, że zależnie od uwarunkowań krajowych może to prowadzić do związania krajowych organów administracji aktami prawa miękkiego UE” (s. 273). Jednak wydaje się wówczas ryzykowne założenie, że „multicentryczność systemu prawnego może implikować multicentryczność systemu źródeł prawa” (s. 275). Przede wszystkim mając na względzie zamknięty katalog źródeł prawa w Konstytucji RP, wobec czego prawo miękkie UE nie może oczywiście być zaliczone do źródeł prawa w ujęciu klasycznym. Jakkolwiek stanowi to racjonalny punkt wyjścia w rozprawie doktorskiej mgr Zofii Roguskiej, ale niestety mamy na koniec do czynienia z próbą wykazania wątpliwych powiązań prawa miękkiego UE z konstytucyjnym systemem źródeł prawa w Polsce (s. 207). W tym kontekście odwoływanie się do rozwiązań niemieckich nie powinno być dobrym argumentem ze względu na odmienną akurat tutaj tradycję prawną.

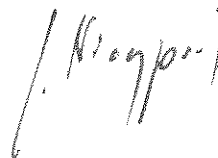
Ostatni rozdział „5. WNIOSKI KOŃCOWE” rozprawy doktorskiej mgr Zofii Roguskiej jest faktycznie jej zakończeniem, które koncentruje się wyłącznie na wnioskach końcowych, co nie wydaje się optymalnym rozwiązaniem, gdyż przykładowo zabrakło tutaj odniesienia do realizacji jej celu. Tym niemniej należy wówczas docenić poprawność klasyfikacji wniosków końcowych, która opiera się na opracowaniu zjawiska prawa miękkiego UE w ramach trzech

wcześniejszych rozdziałów merytorycznych. W szczególności trzeba jednoznacznie podkreślić, że zaprezentowane wnioski końcowe weryfikują pozytywnie sformułowane na wstępie trzy główne hipotezy badawcze i trzy pomocnicze hipotezy badawcze. Aczkolwiek końcowy efekt tej weryfikacji może niekiedy wydawać się dyskusyjny, co zwłaszcza ma miejsce odnośnie do trzeciej pomocniczej hipotezy badawczej, że „multicentryczność systemu prawnego może implikować multicentryczność systemu źródeł prawa” (s. 275).

7. Chociaż pozytywna ocena rozprawy doktorskiej mgr Zofii Roguskiej jest ze wszech miar uprawniona, to jednak wypada jeszcze odnieść się do pewnych jej niedostatków o naturze bardziej ogólnej. Przede wszystkim zabrakło tutaj nieodzownej korelacji między tytułem rozprawy doktorskiej a tytułami trzech jej rozdziałów merytorycznych, jak również między tytułami wszystkich trzech rozdziałów merytorycznych. Konkretnie można teraz podnieść, że: rozdział pierwszy powinien zawierać w tytule wyraźne odniesienie do „aktów prawa miękkiego UE”; rozdział drugi powinien raczej położyć akcent na „politykę klimatyczną UE”, niż „obszar ochrony środowiska i klimatu”; zaś rozdział trzeci powinien raczej położyć akcent na „związanie prawem miękkim UE organów krajowej administracji publicznej na tle rozwiązań niemieckich”, niż „krajowy system źródeł prawa administracyjnego”. Te propozycje nie podważają zawartości wszystkich trzech rozdziałów merytorycznych, natomiast pozwolą na zaprowadzenie w nich większej przejrzystości terminologicznej. Ponadto wydaje się zbyt uproszczone założenie, że polskie prawo administracyjne może zawsze czerpać z dorobku niemieckiego prawa administracyjnego, ze względu istnienie wspólnego rodowodu. Zwłaszcza mając na uwadze polską koncepcję przepisów administracyjnych, która wyraźnie nawiązuje do niemieckiej koncepcji *Verwaltungsvorschriften*, ale nie została dotąd zaakceptowana w polskiej doktrynie prawa administracyjnego, ze względu na ukształtowanie innej zupełnie tradycji prawnej (s. 287).

8. Analiza całości rozprawy doktorskiej mgr Zofii Roguskiej pozwala oczywiście na stwierdzenie, niezależnie od wskazanych wyżej niedostatków, iż stanowi ona interesujące studium z zakresu prawa administracyjnego. Oceniam tę rozprawę bardzo wysoko zarówno w warstwie teoretycznej, jak też praktycznej. Dokonując oceny całości rozprawy doktorskiej pragnę wyrazić jednoznaczną opinię, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazując na odpowiedni poziom wiedzy teoretycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez mgr Zofię Roguską. Dlatego recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymogi stawiane przez ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r., poz.

1789), co skłania mnie do postawienia wniosku o dopuszczenie jej do dalszych czynności przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'K. Kozłowski'.